

ereje minden mondatának gyökerességében és következetességében van: minden mondata az egyszerű és világos tényállásból indul ki; semmi sem lebeg itt a levegőben; a fődolog mindig a főhelyen van, minden viszonylat világosan el van rendezve... e nyelvben minden férfias és a dolgok beosztását, világos szétválasztását és megingathatatlan rangsorozatát mutatja“ (118. l.). Ezen szép fejtegetések maguk is a latin stílus sajátosságaival hatnak. Felmerülhet azonban az a kérdés, vajon más nyelvek (pl. a francia, vagy a magyar) nem tartalmazzák-e ugyanezeket a sajátosságokat és nevelő erőket? Továbbá lélektanilag nem első-e az anyanyelv és annak értelmező kategóriái? Kérdezhetjük továbbá: a kísérleti lélektan vizsgálatai (pl. az amerikai *Thorndike*-éi) mennyiben erősítik meg a lelkes filológusoknak a többé-kevésbbé nyers tapasztalásból vont állításait? — Oly kérdések ezek, melyek további elemzése messze elvezetne a tanulmány eredeti céljától. Mindenesetre szívesen beleegyezőnk mi is, a mai nemzedék pedagógusai, Foersternek hő óhajába és jövődőlésébe, mely „*egy új, humanisztikus korszakot*“ helyez kilátásba.

Tanulmányunkat ezzel a reménnyel és óhajjal fejezzük be mi is, annál is inkább, mert valóban: „az igaz egyetemes emberség kultúrája nélkül a technikának és tudománynak mindenféle vívmányai szükségképen és menthetetlenül a pusztán anyagi érdekek és fékevesztett indulatok szolgálatába esnek“ (123. l.). Az emberiség s a nevelés jelen pillanata eszmélkedésre indít. Nem fenyeget-e bennünket is az a veszély, hogy a mai s a következő nemzedék anyagi érdekek és fékevesztett szenvedélyek zsákmányává lesz? A nevelés elmélkedőjét s a gyakorlati embert egyaránt felemeli, elmélkedésre s lelki megtisztulásra vezeti az olyan író, mint *F. W. Foerster*, ki mély kereszténységével és egyetemes emberiségével megint egyszer kiállott oda, ahol a szellemek útjai keresztezik egymást és az értelem és erkölcs szavát kiáltotta bele az emberek lelkiismeretébe.

Várkonyi Hildebrand.

Alsó- és középfokú iskolák az új Németországban*

A nemzeti szocialista párt uralomrajutása óta a német birodalom nevelésügye nagy átalakuláson ment át. A fejlődési folyamat nem fejeződött ugyan még be, de így is érdekesnek és hasznosnak mutatkozik a magyar nevelői világgal megismertetni a Harmadik Birodalom újításait, ez alkalommal az alsó- és középfokú iskoláztatás terén.

Az eddigi intézkedések azt mutatják, hogy a nemzeti szocialista pártnak az uralomrajutáskor nem volt részletesen kidolgozott reformtervezete az oktatás és nevelés újjáalkotására. Kétségtelen azonban az, hogy az összes intézkedések alapja közös: a közösségi életre nevelés gondolata. Az új irány először is a nevelés két eleven tényezőjét: a nevelőket és az ifjúságot igyekezett magának megnyerni s csak azután került sor az iskolákra. Ezért mi is a tanítóságra és az ifjúságra vonatkozó újításokat ismertetjük s azután következnek az iskolák igazgatására, a

* Ez az ismertetés Hans Wenkenek az *Erziehung* c. folyóirat IX—XI. (1933/34, 34/35, 35/36) évf.-ban megjelent: *Die pädagogische Lage in Deutschland* c. be-számolóí alapján készült.

tanítás reformjára és az egyes iskolafajok átalakítására vonatkozó rendelkezések.

Nevelők. A nemzeti szocialista állam iskoláiban csak az taníthat, aki elfogadta a nemzeti szocializmus világnézetét. Így a tanítószág beszerzése a pártba volt az első feladat. Ezt a feladatot a nemzeti szocialista tanítószövetség (NSLB.) vállalta. Ez a szövetség a totalitás elve alapján magába gyűjti az összes nevelőket a népiskolai tanítóktól az egyetemi tanárokig. A tanítói és tanárszövetségek, egyesületek beolvadását a NSLB-ba megkönnyítették azzal, hogy a vagyonátírási illetéket nem követelte az állam. A totalitást azonban nem sikerült megvalósítani, mert a NSLB mellett megalakult a Deutsche Erziehungsgemeinschaft (DEG), a német nevelői kar szakegyesülete, amely mellett a NSLB. a tanítószág világnézeti és politikai egyesülése a nemzeti szocialista párt keretén belül.

A NSLB. kerületi hivatalai szervezik a nyári világnézeti tanfolyamokat, a végzett, de még régi szellemben nevelt fiatal tanítók és tanárok politikai iskolázását. Ezeken a kurzusokon elsősorban az östörténetben, az átöröklés tanban, fajismeretben, egészség tanban, biológiában és néprajzban képezik tovább a résztvevőket munkaközösségek és tábori élet keretei között. Mert az új nevelőnek át kell élni azokat az új nevelőformákat (munkaszolgálat, tábor), melyeket a nemzeti szocializmus az iskolákba is át akar ültetni.

*

Az ifjúság politikai iskolázását és világnézeti átfarmálását a Hitler-Jugend (HJ.) végzi. A HJ. mint a nemzeti szocialista párt ifjúsági szervezete már az uralomra jutás előtt szerepet játszott az iskolák életében, a hatalom átvétele után pedig az egyetlen ifjúsági szervezet lett. 1933 júniusában Hitler Baldur von Schirachot nevezte ki a birodalom ifjúsági vezérévé. Mellette tanácsadó szerepet tölt be az ifjúsági tanács, melyben a régi ifjúsági egyesületek egy-egy képviselője foglal helyet. Ezt a tanácsot eddig azonban még egyszer se hívták össze. Mert a HJ. felszívta azóta magába az összes ifjúsági szervezeteket, a munkás és felekezetiakat is a katolikusok kivételével. A katolikus ifj. egyesületek önállóságát a pápával kötött konkordátum is védi, de megnehezíti a helyzetüket az, hogy mivel tagjai nem lehetnek a HJ. tagjai is, lassan népi és nemzeti szempontból izolálódnak. A HJ. jogosult ugyanis egyedül az állampolgári, a népi közösségi életre való nevelésre s így a kat. szervezetek tagjai mintegy kirekesztik magukat a nemzet életéből. Ujabban ugyan megengedték, hogy a katolikus ifjúsági egyesületek tagjai is részt vehessenek mint vendégek a HJ. ülésein, táborozásain a nemzeti szocialista világnézettel való megbarátkozás céljából, de nyilvánvaló, hogy előbb-utóbb dönteniök kell.

A HJ.-nek kezdetben a szerda és szombat délután állott rendelkezésére, az iskolai hatóságokkal történt összeütközések miatt később félreérthetetlenül rendezték a HJ. jogi helyzetét az iskolával és családdal szemben. A birodalmi nevelésügyi miniszter úgy rendelkezett, hogy a hét első öt napja az iskoláé, a hetedik a családé, a hatodik a szombat pedig az állami ifjúságé (Staatsjugendtag), vagyis a HJ.-é, mely az állam

egész ifjúságát magában foglalja. A szombatot a HJ. kirándulásra, sportolásra fordítja, míg azok a tanulók, kik nem tagjai, összevont tanítás keretében a nemzeti szocializmus gondolatvilágával ismerkednek meg, kézimunka és testnevelési órákon vesznek részt. A szombati kiránduláson egyelőre csak a 10—14 évesek vesznek részt (Jungvolk), a felsőbb osztályokból csak a kisebbek vezetői. De mindig jobban kiszélesítik a 14—18 évesekre is, sőt pl. Danzigban a népiskolát végzeteknek is részt kell venni. A szombaton kívül még a szerda este áll a HJ. rendelkezésére, amikor is az Otthonban képezik őket.

A HJ-ben folyó munka szemléltetésére álljon itt a foglalkozás anyaga:

A kisebbeknél az 1. évben a vezérhez való személyes vonatkozások megszilárdítása, a vezér életpályája; a 2. évben a német nép jellembeli értékei; a 3. évben a német népi közösség átélése (németiség a külföldön, tipikus történelmi példák); a 4. évben egybefonódás a nemzeti szocialista mozgalommal, a párt története. A nagyobbak (15—18) részére: az 1. évben a vezérnek mint politikai katonának a bemutatása (küzdelve a német területért, fajért); a 2. évben a német közösségi élet, a vezér építő munkaterve, Németország és a világ, a nemzeti szocializmus, mint a német ember történelmi akaratának veleje; a 3. és 4. év ismétlés.

A politikai és jellemnevelés mellett a testnevelés foglalja el a főhelyet. Mindenkinek törekedni kell teljesítményérem megszerzésére. A HJ. állandó célkitűzései mellett évenként újabb-újabb részletfeladatot is igyekszik megvalósítani. Így az 1934. év az iskolázás éve volt, az uralomrajutás után beözönlött nagy tömeg világnézeti átfarmálása. 1935-ben az iparos és munkásifjúság hivatásbeli továbbképzését vállalta magára. Nem pótolni akarták a megfelelő szakiskolákat, hanem az érdeklődőknek alkalmat adtak a továbbképzésre. A szabad idő helyes és okos felhasználását jelenti ez, de a szelekciót is szolgálja, mert így elősegíti a legkiválóbbak kiválasztódását. Az 1936. év a totalitás jegyében továbbépíti az ifjúság szervezeteit. Minden 10—14 éves gyermek köteles belépni a birodalmi ifjúság szervezetébe (a HJ. csak önkéntes jelentkezőket vesz fel), de ezt a szervezetet a HJ. vezeti és a legjobbakat átveszi a maga kötelékébe. A HJ. feladata a párt számára megteremteni az utánpótlást az ifjúság soraiból. Senki se lehet vezető az államban és a pártban, aki a HJ. iskoláján át nem ment. Ifjúsági vezetők képzésére megalapítják a müncheni, braunschweigi és berchtesgadeni birodalmi akadémiát. Ezekbe csak valamely HJ. egységben töltött 4 évi vezérség után vesznek fel.

A fentebb említett hivatásbeli továbbképzés egyik megnyilvánulása a HJ. azon törekvésének, mely a hivatásbeli kiképzést új törvénnyel akarja szabályozni. A hivatásbeli kiképzésnél is a nevelés gondolatának kell érvényesülni. Ennek a kérdésnek a részletes ismertetése azonban már nem tartozik ide.

Az iskolák vezetésében a vezérelv a nagyobb hatalom, de nagyobb felelősség elve érvényesül. A többsztályos népiskolák és a középsőiskolák (6 osztályos polgári) igazgatásában ezt úgy valósították meg, hogy az iskola igazgatója (rektor, főtanító) ezentúl teljes felelősséggel

vezeti iskoláját. Az iskola külső és belső rendjéért, a felsőbb utasítások betartásáért, a nemzeti szocialista szellemi nevelés megvalósításáért egyedül ő felelős. Ő a szolgálati előljáró, minden az ő kezén megy át. A tanítók mellette állanak ugyan tanácsaikkal, de egyedül ő dönt. A tanítók hatásköre így csökkent az iskolavezetésben, növekedett ellenben az ő felelősségük is a saját tevékenységi területükön: a tanításban és nevelésben. Az igazgató példaként álljon a tanítók és tanulók előtt a nemzeti szocialista világnézet megvalósításában és bizonyítsa be vezéri képességeit a vezető helyen.

Megszüntették a régi szülői tanácsokat, helyükbe az iskolaközösségek (Schulgemeinschaft) léptek. A tanítók és a szülők együtt alkotják a közösséget, melynek feladata az új nevelés célkitűzéseit a nyilvánossággal megismertetni, az iskola berendezését önkéntes adományokkal javítani, az összes nevelők közösségérzetét növelni, iskolai ünnepélyeket, kiállításokat rendezni, nevelési kérdéseket megvitatni, stb.

A vezér elvet és az állam fokozottabb befolyását érvényesítették a községek iskolaügyeinek a vezetésében is. Eddig bizottságok, az iskolakiküldöttek döntöttek többségi szavazattal ilyen ügyekben is. Ezentúl a városokban a polgármester az egyedül felelős döntő tényező, mellette csak véleményező és tanácsadó szerepet töltenek be az iskolatanácsosok (1—2 tanító, egy községi tanácsos, az iskolafelügyelet és a HJ. vezetője által kijelölt polgárok, a plébános). A községben nem a bíró, hanem egy külön helyi iskolaelőljáró az illetékes, aki természetesen sokszor azonos a község vagy az iskola vezetőjével.

A Harmadik Birodalom iskolapolitikájának természetes folyománya a magán előkészítő osztályok és iskolák (a nyilvános népiskolák alsó tagozatának megfelelő, középiskolára előkészítő iskolák) megszüntetése. Minden egészséges német gyermeknek nyilvános népiskolába kell járni — hangzik az indokolás — mert ez a közös nemzeti szocialista nevelő. Az intézkedés éle a felekezeti magánelőkészítők ellen irányul, hiszen a magániskolák legnagyobb része felekezeti felsőbb leányiskolára előkészítő volt. A tanulókat könnyen el tudják helyezni a nyilvános népiskolákban, a tanerőket és az iskolatulajdonosokat pedig kártalanítják, ha a közoktatásügyi és pénzügyi országos hatóságok kedvezően véleményezik. A tanerők egy részét különben a községek és az állam is átveszi, amennyiben politikailag megbízhatók. Nem vonatkozik a felosztatás a zsidó előkészítő iskolákra és családi és magán korrepetáló iskolákra.

A szorosan vett iskolai munka, a tanulmányok rendjét érinti a vidéken töltendő év (Landjahr) bevezetése. 1934-ben Poroszországban próbálkoztak vele, majd 1935-től kezdve a birodalmi nevelésügyi miniszter kiterjesztette az egész birodalomra. A vidéki év a 8. népiskolai osztály elvégzése után következik, áprilisban kezdődik és 8-9 hónapig tart. Célja: a városi ifjúságot visszavezetni a falura. A nemzeti szocializmus felfogása szerint a város egymagában életképtelen. A XIX. és XX. század nagy ipari fellendülése elvonta a földtől a német embert s ezzel talajtalanná tette. A nevelés feladata az ifjúsághoz közelebb hozni a német földet, a német parasztot, tehát ki kell vinni a városi ifjúságot a falura, vidéki otthonba, táborba, paraszt családokhoz és megis-

mertetni vele a falusi életet. Itt megtanulják becsülni a paraszt munkáját, megerősödnek testileg is, talán többen kedvet kapnak a falusi élet-hez s megkezdődik az annyira kíváncsú reagrárizálódás. Az elgondolásnak megfelelően a zsúfolt ipari vidékekről (Westfalen, Rheinland, Oberschlesien, Groß-Berlin) viszik a tanulókat az u. n. tápláló provinciákba (Keletporoszország, Pommern, Hannover, Schleswig-Holstein).

A vidéki év nem a szokott értelemben vett iskolai tanulóév. Gyakorlati mezei munka és testedzés áll az előtérben. A politikai iskolázás eszközei: az otthonok önkormányzata és önellátása, mezei sport, menetek, földművelés, iparosmunka. Az elméleti órákon honismeret, történelem és fajismeret a főtárgyak.

Az első év kedvező eredményt hozott. Nehézséget okozott ugyan a megfelelő vezetők kiválasztása és kiképzése, s a parasztok is húzódoztak kezdetben az elkényeztetett városi ifjúságtól, de a második hónapban már jól ment a munka és a végén sok gyerek akart inkább falun maradni. 1934-ben 22.000, 1935-ben 31.000 tanulót küldtek vidékre.

A vidéki év és a tanítók nyári továbbképzése, táborozása miatt volt szükség az iskolaév új beosztására. Meghagyták a hármas tagolást és a tavaszi évkezdést (a vidéki év, munkaszolgálat, a földműves munkája, is ekkor kezdődik). Így a középső tartományokban az első harmad ápr. 8-tól július 8-ig, a második aug. 17-től dec. 23-ig, a harmadik jan. 6-tól márc. 22-ig tart. Az évi szünetek összege 85 nap. A keleti tartományokban a nyári szünet előbb, a nyugatiakban később később kezdődik, de mindenütt 40 napig tart.

*

A *tanítás reformja* nem egyes iskolatípusok teljes tantervváltoztatásával, ill. új típusok felállításával kezdődött, hanem a nemzeti szocialista világnézetet legjobban kifejező tudományágak bevitelével az iskola tananyagába. Először is az átörökléstannak és a fajismeretnek szorítottak helyett. Nem külön tárgyként tanítják őket, hanem azoknak a tantárgyaknak az anyagában, ahol erre mód kínálkozik (biológia, történelem, földrajz irodalom). Az új stúdiumok célja a fajok és átöröklés szerepét bemutatni a népek, elsősorban a német nép életében, felelősségérzetet ébreszteni a tanulóban a nép egészsége, büszkesége a német nép, az ősök iránt és buzdítani őket a német fajtisztaság erősítésére.

A tantárgyak közül a történelemnek kell megváltoznia. A bajor kultuszminisztérium a következő utasításokat adja a történelem tanításához: csak a nagy fejlődési vonalakat és nagy egyéniségeket kell tanítani a faji és vezér-gondolat faji kiemelésével, a történelmi események a német népi tér és német kultúra egymáshoz kötöttségének érzetetésével. A történelmi tények értékelése nemzeti szocialista szemszögből történik.

Érdekes, hogy az új szempont még a vallástanításban is érvényesül: Krisztust mint hősi harcost kell tanítani. (Ugyanezt a gondolatot valósítja meg költői alakban Heliand, a középkori vallásos-nemzeti alnémet éposz.) A német népi érdekek és német kultúrteljesítmények

megbecsülését célozza 2 intézkedés: az abc-és elemi iskolai tankönyvekben tilos az antiqua-betű, vissza kell térni a gót betű írásra, az alnemet területeken pedig fokozottabb mértékben tanítják a alnemet dialektust. Egységes alnemet helyesírás-szabályzatot készített a minisztérium, hogy a alnemet népi szövegeket és írókat hatásosabban taníthassák az iskolákban.

Az anyanyelvi oktatás keretében nagyobb súlyt helyeznek az élőszó gyakorlására. Minden tárgy tanára köteles ügyelni arra, hogy az összefüggő hosszabb feleleteknél a tanuló helyesen elrendezett anyagot világos, tárgyias, rövid, határozott fogalmazásban tudjon előadni. E rendelkezlet háttérében nyilvánvalóan ez a gondolat áll: a pártban, a politikai életben szükség van olyan emberekre, akik értelmesen és hatásosan ki tudják fejteni magukat szóban is s így tömegek vezetésére alkalmasak.

Az eddig felsorolt intézkedések a tanítás reformját illetően világosan mutatták összefüggésüket az új irány gondolatvilágával, vannak azonban olyan gondolatok is, melyeket az élet fejlődése, a XX. század újabb eseményei vittek bele az iskola tananyagába s így más államokban, nálunk is, szóba kerültek. Ilyen a repülés és légvédelem, a formalmi rend, a helyes közlekedés, a természetvédelem gondolata. Jellemzőbb azonban a német iskolákra, hogy ott állandóan ébrentartják a gyarmatok fontosságának és a külföldön, határterületeken élő németiség problémáit. Jellemző az is, hogy az ifjúság külföldi levelezését is a népi eszme szolgálatába állították. Nem az idegen nyelv gyakorlása a főcél, hanem az, hogy a tanuló szeretetet, megértést ébresszen a partnerében a német nép iránt. Érezni kell a tanulónak, hogy idegen barátjával mint a német nép képviselője áll szemben. Ezen felül az idegen nép megismerésével saját népét is jobban meg fogja ismerni, tehát az általános béke gondolatát is szolgálja. A kimondott politikai propagandát kerülni kell, már csak ezért is nagyobb ellenőrzés alá kerül a levelezés.

Végül mint utolsó csoportot, bemutatjuk azokat az újításokat, melyek egy-két iskolatípus egész tantervére kiterjeszkednek vagy új típus megteremtését célozzák.

A hamburgi népiskola tantervének célkitűzése így hangzik: „Északi fajtájú német népi embereket akarunk nevelni hanzai vállalkozó kedvvel és erős Istenhittel. Népi embereket, akik nemcsak vérszerint és szülőföldjük szerint, hanem lelkiileg és szellemileg is a családban és a hazában gyökereznek és belenőnek a népközösség életébe, történelmébe, kultúrájába, talajába; politikai embereket, akik a harmadik birodalmat tettel előreviszik, mint harcosok a vezetőségben, a csapatban és bajtársak között és mint életrevaló munkások a táborban, a hivatásukban és osztályukban.“ A népi és politikai világnézet felépítésére szolgálnak a következő tantárgyak: hittan, német, történelem, földrajz és biológia. A világnézet zártsága érdekében össztanítás (Gesamtunterricht) van, mely az alsófokon a honismereten alapszik, a felsőfokon pedig minden szakban a német nép történelmi és jelen valóságából indul ki és azon politikai sorskérdések tárgyalásába torkollik, melyeknek megoldása a jelen és jövő németiség feladata. Így például a történelem tanításában a német nép és birodalom keletkezését kell megmagyarázni (nagy-német koncepció)

a faj és táj összefüggése alapján. A biológia az embertanból, családismeretből, átöröklés- és egészségstanból induljon ki és német fajismerettel és népességi politikával záruljon.

Tanítási módszerül a fegyelmezett tanulóiskola egyesítését ajánlja a munkaiskola módszerével. A tanító erős kézzel vezet, de egyéni munkát enged, a munkakedv éppoly fontos mint a munkateljesítmény.

A középiskolák reformja még egészen kezdeti stádiumban van. 1934 végén Rust birodalmi nevelésügyi miniszter kijelentette, hogy az új középiskola a mai Aufbauschule-hoz fog leginkább hasonlítani s vidéki kisváros a legmegfelelőbb talaja. A humanisztikus gimnáziumot is megtartja, de nem maradhat továbbra élettől elvonatkoztatott filológusiskola, hanem igazi görög értelemben vett gimnázium lesz, ahol atlétákat nevelnek, a legmagasabb képzettséget nyújtják a legtehetségesebbeknek, a legnagyobb teljesítményre képeseknek a test harmonikus képzése mellett.

Az új középiskola körvonalai mutatkoznak több azóta megjelent intézkedésben. Így 1937-től minden fiúközépiskolában az angol lesz az első idegen nyelv, kivéve az olyan városok fiúgimnáziumait, ahol több középiskola van. A bajor kultuskormány rendelete szerint a vallástan, német, történelem, biológia és testnevelés a fő tárgyak, melyek a szombati sport- és kirándulónap miatt nem rövidülhetnek meg. A középiskola céljának a szellemi iskolázottságot tekinti, a tananyagot tehát lehet rövidíteni, mert nem a részletek a fontosak. Az Aufbauschule vagy Oberschule célkitűzéseit, tantervét is a bajor kultuskormány igyekszik először tisztázni. Ezt az iskolafajt a megszüntetett tanítóképzők helyébe ajánlja tanító pályára készülőknek, akik ennek elvégzése után a tanítóképző főiskolára kerülnek. Az Aufbauschule első osztályába a népiskola 7. osztályának elvégzése után veszik fel a tanulókat és 6 év alatt képezik ki. Végbizonyítványa a többi teljes középiskola érettségi bizonyítványával egyenrangú. A tananyaga gyakorlatiasabb és erősen nemzeti szocialista színezetű. Fő tárgyak: német, történelem, földrajz, biológia, rajz, zene, testnevelés. Az első idegen nyelv az angol (az 1. osztálytól, a 6. osztályban összesen 20 óra), a második a latin (a 3. osztálytól, összesen 16 óra).

Új iskolatípust létesített a minisztérium a nemzetpolitikai nevelőintézetekben. Ezek politikai vezetőket képeznek erős jellemek nevelésével, nagy testi teljesítmény követelésével közösségi nevelő formákban. A miniszter indokolásában kifejti, hogy a történelem legnagyobb teljesítményei a közösségre nevelő intézményekből nőttek ki (katolikus egyház, szerzetesrendek). Ahogy a kadettiskolák katonai vezetőket neveltek, úgy fogják ezek az iskolák a politikai élet vezetőit kitermelni. A szász kultuszminisztérium rendeletéből megtudjuk, hogy ezekbe a nevelőintézetekbe is 13 éves korában veszik fel a különösen tehetséges tanulókat minden társadalmi osztályból s 6 év alatt képezik ki őket a nemzeti szocialista állam tudatos tagjaivá. Ezek az intézetek fogják megmutatni, hogy a nemzeti szocialista elvek alapján mintaszerűen lehet tudományos munkára is előkészíteni.

Ahogy az új fiúiskola népét szolgálni, engedelmeskedni és paran-

csolni tudó éptestű, erős jellemű német férfiakat akar nevelni, úgy a leányiskolák is sajátosan női célt tűznek ki: vissza akarják vezetni a német nőket eredeti hivatásukhoz, jó feleséget, anyát és háziasszonyt akarnak nevelni belőlük. Ezért lehetőleg el kell tanácsolni a lányokat az akadémiai pályáktól (a főiskolára bocsátottaknak csak 10 %-a lehet leány) és a kimondottan nőies foglalkozásokra előkészíteni (tanítónő, családgondozás, népjóléti munka, háztartási iskolák, népművészet stb.) Ilyen nőies munkakörökre készít elő két új leányközépiskola: az egy és hároméves felsőleányiskola és a nemzeti szocialista leányiskola.

A hároméves felsőleányiskola (6 osztályos polgári iskola, vagy teljes leányiskolák 6. osztálya után) elsősorban a háztartási szakokban ad elméleti és gyakorlati képzést s jövőendő tanítónőknek, gazdasági szak-tanítónőknek, kereskedelmi iskolai tanárnőknek ajánlható.

A népgondozásra előkészítő nemzeti szocialista leányiskolák tantervében az egyik cél a nemzeti szocialista világnézet és életfelfogás beidegzése, a másik pedig a népgondozás minden ágában való jártasság elsajátíttatása (egészségápolás, első segélynyújtás, helyes háztartásvezetés, család-, csecsemőgondozás, népközösségek életének irányítása stb.).

A középiskolában életbeléptetett újítások közül utolsónak hagytuk a szelekció új irányelveit. Németországban 1920 óta époly zsúfoltak a középiskolák és egyetemek, mint nálunk. Ott is a főiskolák védekeztek ellene előbb a mi numerus clausus-unkhoz hasonló formában: az érettségizettek közül kb. csak 30—40 % kapta meg a főiskolai tanulmányokra is képesítő érettséget (Hochschulreife), 1934-ben pl. 40.000-ből 15.000. A kiválogatásnál a szellemi érettségen kívül a jellembeli értékeket és nemzeti megbízhatóságot is figyelembe vették.

Ez az intézkedés azonban csakhamar fölöslegesnek és tökéletlennek bizonyult. Fölöslegesnek, mert még a főiskolai tanulmányokra jogosultak se mentek mind főiskolákra, de tökéletlennek is, mert nem vette figyelembe az iskolák közötti nivőkülönbségeket és így nem a legjobbak kerültek a főiskolára. Ezért eltörölték és új szelektálási tervet dolgoztak ki, mely a kiválasztást már a középiskolai tanulmányok folyamán sokkal alaposabban elvégzi.

E szerint a kiválasztás már a középiskolába lépésnél megkezdődik. A népiskola tanítója véleményt ad minden középiskolába lépőről és ez az írásbeli és szóbeli felvételi vizsga mellett döntő befolyású. Ezért pontos és részletes utasítást kaptak a tanítók a bizonyítvány pótlékának kitöltésére. Jellemezni kell a gyermek felfogó és megfigyelő, megkülönböztető, összehasonlító és szabályszerűséget megállapító képességét, képzeletét, munkatempóját, nyelvi kifejező képességét stb. A szász kultusz-minisztérium kérdőíveket töltet ki a fellépő tanuló testi, szellemi és jellembeli tulajdonságainak jellemzésére. Például a jellembeli tulajdonságokra vonatkozólag a következő kérdésekre kell válaszolni: érzület és érzelmi beállítottság, törekvés, temperamentum, tartás és fellépés, viselkedés és a közösségben elfoglalt helyzet. Az utolsó kérdésre a következő jelzőkkel lehet válaszolni: bajtársias, szolgálatéhsz, tapintatos, őszinte, titoktartó, közösségi formákba beilleszkedő, jólnevelt, szeretetteljes, megalapozott.

vezető, önző, kiméletlen, hazug, nem becsületes, elutasító, szófogadó, szíves, udvarias, neveletlen, fegyelmezetlen, ellenkező.

A tanítói véleményen kívül melléklendő a hatósági orvosi bizonyítványa. Az örökölt betegségekkel terhelteket nem veszik fel a középiskolába.

Aki a középiskola első osztályát nem tudja elvégezni, nem folytathatja tanulmányait. Három év múlva azonban újra jelentkezhet és sikeres vizsga után a 4. osztályba léphet.

Újabb erős szelekció van a felsőfokba, a 7. osztályba lépésnél. Aki a 6. osztályt nem tudja elvégezni egy év alatt, nem léphet feljebb.

A szelekciónál a szellemi érettség a döntő, nem pedig a tananyag mennyiségi tudása. Az erkölcs, bajtársiasság, közösség, fegyelem, becsület ellen vétőket el kell távolítani.

A középiskolai bizonyítványban is van szavakban kifejezett általános ítélet a testi, jellembeli és szellemi képességről. A teljesítmények elbírálásánál kiegyenlítést ír elő a rendelet: ha a szellemi képességek gyengébbek is, testi és jellembeli jó tulajdonságok (vezértehetség) kiegyenlítik és feljavítják az általános osztályzatát. Ellenben jó szellemi eredmény se pótolhatja a testi és főként jellembeli gyengeséget.

A tehetségesek kiválasztását szolgálja az új tandíjrendelet. A magyar viszonyokhoz mérten nagyon magas tandíjat (évi 240 M.) nem szállítja le, mert az csak a középiskolába nem való elemek számát szaporítaná, növeli ellenben az ingyenes helyek számát (15 %-ról 20 %-ra) s elnyerését kiváló szellemi képességekhez köti.

Ismertetésünk végére értünk. Szólni kellett volna még a hivatásra előkészítő iskolákról, a paraszti iskolázásról, a népművelésről, az ifjúsági jogrendszer kiépítéséről, de ezek nem tartoznak szorosan a szokott értelemben vett nép- és középiskolákhoz s ismertetésük nagyon is széttagította volna cikkünk amugy is laza kereteit. Az említettekéről és a főiskolák újjáépítéséről egy-egy újabb cikk feladata lesz beszámolni.

Wenk Endre.

Tanítási vázlatok a népiskolában

Mióta a 7000-1935. éln. sz. rendelettel kiadott „Utasítás” 9. §-a a tanítási vázlatokat a népiskolában kötelezővé tette, ez a kérdés a nevelésügyi folyóiratok és nevelésügyi értekezletek állandó témája és műsor-száma. A kérdés pedig minden esetben nem az, hogy „miért?”, hanem az, hogy „hogyan?”. A „miért”-re a felelet minden esetben az, amivel az Utasítás a rendelkezést megokolja, t. i.: „Az előkészületnek írásban való megrögzítése biztosítja egyedül, hogy a tanító nem készületlenül megy tantermébe.” Bár egyes nyilatkozatok¹ azt mutatják, hogy úgy a

¹ „Érzelmek a szakfelügyelettel kapcsolatban” c. cikk „... agyonvédik az írásbeli előkészülést, az írásbeli vázlat készítését. Igen, mert a tanítói lelkek borongása valahogy rául a szerzők lelkére, mert megint a tanítósg megkérdése és véleményének figyelembevétele nélkül csináltak valamit”. (Tanítók Lapja 1936. 5. sz.) „Nyíltan meg lehet mondani, hogy az ország tanársága vegyes érzelmekkel fogadta ezt az intézkedést, bántotta, hogy nélküle — róla határoztak és befejezett tények elé állították”. (Nevelésügyi Szemle 1937. 1. sz.)